

Waluś, Konrad Jan / Waluś, Jan Henryk

211 Pułk Ułanów Nadniemeńskich i jego rola w sierpniu 1920 roku

Notatki Płockie 55/4(225), 32-34

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

211 PUŁK UŁANÓW NADNIEMEŃSKICH I JEGO ROLA W SIERPNIU 1920 ROKU

Abstrakt

Wojna z bolszewikami zagarniała coraz to nowe obszary kraju. Jej rozprzestrzenianie się zmusiło dowództwo Wojsk Polskich do podjęcia działań taktycznych i organizację obrony. Pułk znalazł się w strefie „Dolnej Wisły”, której dowódcą został generał brygady Mikołaj Osikowski, a dowódcą przedmościa „Płock” major Janusz Mościcki. Do walki z bolszewikami stanęła ludność cywilna i młodzież sformowana w 206 ochotniczy pułk piechoty i kilka jednostek wojskowych, w tym 211 pułk ułanów, stacjonujących w Płocku lub z lewej strony Wisły. Zapis czynów walki pułku niesie nowe światło na rolę tych żołnierzy w sierpniu 1920 r.

Słowa kluczowe: wojna polsko-bolszewicka, Płock, Góra, pułk ochotniczy, ułani

Ułani w walce o Polskę

Wojna polsko-bolszewicka z sierpnia 1920 roku w Płocku mimo upływu 90 lat od jej zakończenia wywołuje zainteresowanie coraz to nowych pokoleń mieszkańców. Wielu historyków i badaczy szuka nowych dokumentów tych wydarzeń. Płocczanie z niedowierzaniem przyjmują informację, że w czasie tych tragicznych dni było w Płocku 3633 żołnierzy¹ w różnych jednostkach wojskowych i ogromna rzesza osób cywilnych i młodzieży szkolnej zorganizowanej w 206 pułk piechoty armii ochotniczej^{2,3}. Jedną z tych jednostek będących do dyspozycji majora Janusza Mościckiego dowódcy obrony miasta był 211 pułk ułanów^{4,5} w sile 8 oficerów, 380 szabel i dwóch karabinów maszynowych.

Rozkaz formowania pułku⁶ otrzymał rotmistrz Jerzy Dąmbrowski od generała Józefa Hallera zaraz po zakończeniu walk pod Grodnem. Resztki z oddziału broniącego Wilno, w sile 100 szabel

weszły do nowo organizowanego pułku jako pierwszy szwadron. Dowódcą 1 szwadronu został por. Franciszek Zasadzki. Szwadrony, drugi dowodzony przez ppor. Kazimierza Ertmana i pozostałe, utworzone zostały z ochotników z okolic i przedmieść Warszawy. Dowódcą 211 pułku ułanów został mianowany mjr Władysław Dąmbrowski⁷, a jego zastępcą rotmistrz Jerzy

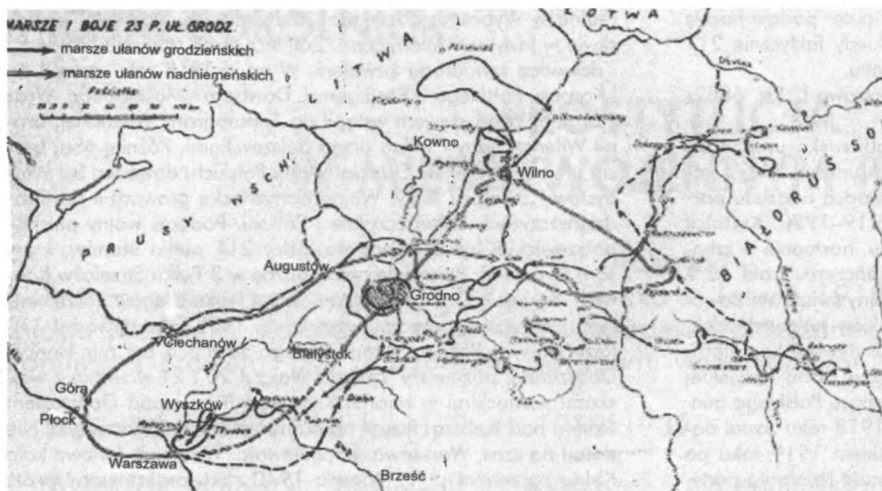
Dąmbrowski⁸. W połowie sierpnia pułk skończył pośpiesznie organizację i ruszył zgodnie z rozkazem gen. Osikowskiego do Płocka prawym brzegiem Wisły prowadząc jednocześnie patrolowanie w kierunku Blichowa i Męczenina. Dotarł do celu 17 sierpnia 1920 roku i stoczył swoją pierwszą bitwę. W kronice pułku tak ją opisano: *Pierwsza walka nowo zorganizowanego pułku była jedną z najpomyślniejszych dla pułku. Było to pod wsią Góry, ziemi płockiej, w noc z 17 na 18 sierpnia 1920 roku. Pułk tutaj w walce z kawalerią korpusu Gaja, opanowując tą wieś energicznym kombinowanym konnym i pieszym atakiem zdobył 11 karabinów maszynowych i zagarnął 109 jeńców, naliczono z górą 100 zabitych nieprzyjaciół, rannych zaś znacznie więcej. Prowadzili do walki zachęcając i pociągając własnym przykładem major i rotmistrz Dąmbrowscy; szczególnie zaś odznaczyli się dowódca 1 szwadronu porucznik Franciszek Zasadzki, dowódca 2 szwadronu podporucznik Kazimierz Ertman i młodszy oficer 2 szwa-*

Dowódca obrony Płocka mjr Janusz Mościcki

Od lewej: mjr Władysław Dąmbrowski oraz rotmistrz Jerzy Dąmbrowski

Odnaka pułkowa
23 Pułku Ułanów Grodzieńskich

Marsze i boje 23 pułku ułanów grodzieńskich⁹

dronu podporucznik Józef Skrzypkowski. Wszyscy wymienieni oficerowie za odwagę wykazaną w tym boju odznaczeni zostali Orderem Virtuti Militari V klasy. Jeden z najbardziej mężnych oficerów pułku porucznik Franciszek Zasadzki przyplacił odwagę swą zdrowiem, gdyż ranny wówczas w obydwie nogi pozostał kaleką – inwalidą. Po zdobyciu wsi Góry, pułk zluzowany przez brygadę gen. Kosteckiego (4 i 10 pułk ułanów), został wysłany dla ubezpieczenia lewego południowego jej skrzydła. Po południu tegoż 18 sierpnia kawaleria nieprzyjacielska natarła ogromnie przygniatającą liczbą na brygadę generała Kosteckiego i wyparła ją ze wsi Góry. Przez tą wieś posuwały się główne siły korpusu Gaja. Należało więc zdobywać wieś powtórnie. Otrzymały to zadanie brygada gen. Kosteckiego, która miała wykonać manewr oskrzydlający i 211 pułk ułanów, który miał wiązać nieprzyjaciela z frontu. I tu pułk natarł energicznie tak, że wieś tą zdobył nim brygada wykonała manewr. Nieprzyjaciel jednak zdążył się wycofać, pozostawiając 4 jeńców⁹.

Pułk nie walczył na ulicach i barykadach Płocka. Dalsze losy tej jednostki to działania bojowe pod Mławą, Kolnem, Druskiennikami i Litwie Środkowej. W styczniu 1921 roku pułk został przemianowany na 23 Pułk Ułanów Nadniemeńskich, a 1 czerwca wszedł w skład 23 Pułku Ułanów Grodzieńskich. Wraz z nazwą przyjął nowe znaki pułkowe: odznakę, proporzec i umundurowanie.

W czasie kampanii wrześniowej 1939 roku pułk został przydzielony do Armii "Prusy". Bronił przepraw i mostów nad Pilicą. Stoczył walkę z Niemcami pod Przysuchą. Otoczony przez liczniejszego nieprzyjaciela uległ rozproszeniu. Żołnierze małymi grupami przedzierali się na Św.

Katarzynę w Górach Świętokrzyskich. 10 września 1939 roku w rejonie wsi Królewszczyna nastąpiło rozwiązanie pułku z powodu utraty zdolności bojowej i organizacyjnej.

Podsumowanie

Wojna polsko-bolszewicka z sierpnia 1920 roku w Płocku jest wciąż żywym elementem pamięci nowych pokoleń mieszkańców. W walce obok ludności miasta uczestniczyło wiele jednostek wojskowych. 211 pułk ułanów, który pozytywnie zapisał się w historii walczył we wsi Góra¹¹ w pobliżu Płocka, gdzie odniósł zwycięstwo. Zdobył jeńców i broń. Dowódcy i oficerowie wykazali odwagę i bohaterstwo. Za czyny bojowe uzyskali order i odznaczenia. Pułk w swojej księdze chwały niesie następnym pokoleniom żołnierzy opis walki i postępowania w chwili zagrożenia Ojczyzny.

Zbiorowa mogiła 23 Pułku Ułanów Grodzieńskich poległych w 1939 roku w miejscowości Przysucha¹⁰ koło Radomia

Przypisy

¹ Z. Bohusz-Szysko., *Działania wojenne nad Dolną Wisłą w 1920 roku*, Warszawa 1931, s. 105.
² *Obrona państwa w 1920 roku. Księga sprawozdawczo-pamiętkowa generalnego inspektoratu armii ochotniczej i obywatelskich komitetów obrony państwa*, Warszawa 1923, s. 274.

³ K. J. Waluś, J. H. Waluś., *Krzyż za Męstwem i Odwagę*, „Notatki Płockie” 2010, nr 1, s. 30.

⁴ Pełna nazwa pułku to: 211 Ochotniczy Pułk Ułanów Nadniemeńskich.

⁵ G. Gołębiowski, *Obrona Płocka przed bolszewikami 18–19*

sierpnia 1920 r. Płock 2004. Na stronie 75 autor podaje nazwę pułku jako 211 ochotniczy pułk piechoty, kiedy faktycznie 211 ochotniczy pułk piechoty powstał w 1939 roku.

⁶ Rozkaz Dowódcy Okręgu Generalnego Warszawa L .Dz. 6882/ Mob. Z dnia 3 VIII 1920 roku.

⁷ Władysław Dąmbrowski (Dombrowski, Dąbrowski) urodził się 19 kwietnia 1891 roku w Suwałkach, herbu Junosza. Major kawalerii Wojska Polskiego. Organizator i dowódca oddziału partyzanckiego na wileńszczyźnie w latach 1919–1920. Kształcił się w Korpusie Kadetów w Sankt Petersburgu, następnie w szkole kawalerii w Jelizawetgradzie i po jej ukończeniu trafił do 2 pułku lejbuhanów kursańskich. W czasie I wojny światowej dowodził kompanią i batalionem 10 pułku strzelców turkistańskich, a następnie oddziałem motocykli przy 2 dywizji kawalerii. W listopadzie 1917 roku porzucił służbę w armii rosyjskiej i wraz z 85 kawalerzystami przybył do 1 Korpusu Polskiego gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego. 25 grudnia 1918 roku został dowódcą Pułku Ułanów Wileńskich. Z początkiem 1919 roku po wycofaniu się Wojsk Polskich z Wilna rozpoczął działania partyzanckie, walczył z Niemcami i bolszewikami. Jego oddział zastępował z wielu brawurowych akcji. W czerwcu 1919 roku uznano oddział za jednostkę regularną i z kawalerii utworzono 13 Pułk Ułanów, a piechota dała początek Lidzkiemu Pułkowi Strzelców. Zmarł 21 października 1927 roku. Za czyny bojowe otrzymał Order Virtuti Militari V kl., Krzyż Walecznych, Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej i odznakę honorową za męstwo dywizji podlaskiej.

⁸ Jerzy Dąmbrowski(Dombrowski, Dąbrowski) urodził się 29 kwietnia 1889 roku w Suwałkach, herbu Junosza Pseudonim „Łupasza”. Podpułkownik kawalerii Wojska Polskiego. Ukończył szkołę

realną w Wyborgu, gdzie zdał także maturę. Studiował w Moskwie w Instytucie Mierniczym. Żołnierz armii rosyjskiej, rotmistrz i dowódca szwadronu kawalerii. W maju 1918 roku wstąpił do I Korpusu Polskiego w Rosji gen. J. Dowbora - Muśnickiego. Wraz z bratem Władysławem wstąpił do Samoobrony Wileńskiej, bronił Wileńszczyzny i Wilna przed bolszewikami. Później obaj bracia utworzyli Wileński Oddział Wojsk Polskich, dowódcą był Władysław i zastępcą Jerzy. Wojnę partyzancką prowadzili na Grodzieńszczyźnie, Wileńszczyźnie i Polesiu. Podczas wojny polsko-bolszewickiej był zastępcą dowódcy 211 pułku ułanów, który sam formował. Po wojnie pełnił służbę w 3 Pułku Strzelców Konnych, Korpusie Ochrony Pogranicza i 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich. W czasie kampanii wrześniowej 1939 roku dowodził 110 Rezerwowym Pułkiem Ułanów. Jego zastępcą był mjr Henryk Dobrzański, późniejszy "Hubal". Walczył 20 i 21 września z wojskami sowieckimi w rejonie Krasnego Boru i pod Dolistowem Starym nad Biebrzą. Ruszył na pomoc oblężonej Warszawie. Nie dotarł na czas, Warszawa skapitulowała. W rejonie Janowa koło Kolna rozwiązał pułk. Wiosną 1940 roku aresztowany przez NKWD i osadzony w Starobielsku. Skazany na śmierć, zginął w więzieniu w Mińsku w nocy 16/17 grudnia 1940 roku. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl., Krzyżem Walecznych czterokrotnie, Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Zasługi Wojsk Litwy Środkowej.

⁹ *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920, 23 Pułk Ułanów Grodzieńskich*, Warszawa 1929 rok. s. 4, 42–44.

¹⁰ http://odkrywca.pl/forum_pics/picsforum22/cimg6369.jpg

¹¹ Góra, miejscowość w gminie Starożyreby oddalona od Płocka około 25 kilometrów na północ.

THE 211TH NIEMEN RIVER LANCER REGIMENT AND ITS ROLE IN THE FIGHTS OF AUGUST 1920

Summary

The war with the Bolsheviks spread out onto new areas of Poland. This fact forced the General Headquarters of the Polish Army to take some military actions and organize the defence. Płock was in the zone of „the Lower Vistula” under Brigadier-General Osikowski's command, while the commander of the suburbs of Płock was Major Janusz Mościcki. The local civilians and youth, formed into the 206th Infantry Regiment of Volunteers, together with the 211th Niemen River Lancer Regiment and a few other army units, stationed in Płock or near Płock, took part in defending the town against the Bolsheviks. The description of the lancer regiment's military actions throws a new light upon the fights in Płock in August 1920.